

Толстоног Віктор В'ячеславович,
аспірант НАДУ при Президентові України

**ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЗАХИСТОМ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ**

Інституціональний механізм державного управління у сфері захисту прав споживачів має бути побудовано за умов максимально можливого забезпечення реалізації прав споживачів та недопущення їх фактичного порушення. Практична реалізація його функцій покладається передусім на суб'єкти виконавчої влади. При цьому повноваження, функції та місце суб'єктів в ієрархічній системі державного управління захистом прав споживачів можна визначити як такі, що постійно змінюються.

Ключові слова: захист прав споживачів, інституційний механізм державного управління, органи центральної виконавчої влади.

Tolstonoh Viktor

**CENTRAL EXECUTIVE POWER AUTHORITIES IN THE
INSTITUTIONAL MECHANISM OF PUBLIC GOVERNANCE IN
CONSUMER RIGHTS PROTECTION**

Issues of institutionalization of public governance in the field of consumer rights protection are discussed, to show that the range of public governance offices responsible for this field is not confined to central and local governments. The following institutional elements of the public policy in consumer rights protection in Ukraine are discussed: the Cabinet of Ministers of Ukraine (CMU); the Law of Ukraine «Consumer Rights Protection», the State Targeted Program on Consumer Rights Protection for 2008–2011, approved by the CMU in 2008; the Guidelines (Conception) for Development of Domestic Trade in Ukraine; the State Targeted Economic Program for Development of Domestic Market till 2012. Function and

objectives of consultative bodies at the CMU, such as the National Coordinating Council on Consumer Rights Protection at the CMU, are highlighted.

Detailed information is given about consumer rights protection responsibilities and functions of other administrative institutions in Ukraine, such as the Ukrainian Ministry of Economic Development and Trade, the Ukrainian State Inspectorate for Consumer Rights Protection, the State Sanitary and Epidemiological Service at the Ukrainian Ministry of Public Health, the State Fiscal Service of Ukraine, the Antimonopoly Committee of Ukraine, the Ukrainian State Inspection on Price Control, the Ukrainian Ministry of Infrastructure, the Ukrainian State Veterinary and Phytosanitary Service and others.

The institutional mechanism of public governance in consumer rights protection needs to be built in a way to guarantee the maximally possible extent of consumer rights protection and prevention of their violation. The range of their authorities and functions within the hierarchical system of public governance in consumer rights protection can be referred to as constantly changing.

Keywords: consumer rights protection, institutional mechanism of public governance, central executive power bodies.

Толстоног Виктор Вячеславович

**ЦЕНТРАЛЬНЫЕ ОРГАНЫ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ
В ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОМ МЕХАНИЗМЕ
ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ЗАЩИТОЙ ПРАВ
ПОТРЕБИТЕЛЕЙ**

Институциональный механизм государственного управления в сфере защиты прав потребителей должен быть построен с целью максимально возможного обеспечения реализации прав потребителей и недопущения их фактического нарушения. Практическая реализация его функций будет главным образом возлагаться на субъекты исполнительной власти. При этом полномочия, функции и место субъектов в иерархической системе

государственного управления защитой прав потребителей можно определить как постоянно изменяющиеся.

Ключевые слова: защита прав потребителей, институциональный механизм государственного управления, органы центральной исполнительной власти.

Постановка проблеми. Інституціональний механізм державного управління є одним із найважливіших у системі державного управління захистом прав споживачів. Це пов'язано насамперед із тим, що саме за допомогою цього механізму реалізується розмежування та реалізація прав і обов'язків суб'єктів державного управління захистом прав споживачів. Використання інституціонального механізму передбачає визначення місця означених суб'єктів у ієрархічній системі управління, безпосередній розподіл владних функцій між ними тощо. Гармонізація вказаного розподілу, налагодження оптимальних зв'язків між елементами інституціонального механізму сприятиме підвищенню ефективності державного управління захистом прав споживачів у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та функціонування механізмів державного управління в Україні в останні роки активно розроблялися представниками науки державного управління. Активно працювали у цьому напрямі такі вчені, як Г. В. Атаманчук [1], В. Д. Бакуменко [2], Н. І. Глазунова [3], П. І. Надолішній [2], В. Я. Малиновський [4], О. В. Радченко [5], О. В. Федорчак [6] та ін.

Водночас проблеми функціонування інституційного механізму державного управління у системі захисту прав споживачів не є на сьогодні достатнього опрацьованими в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених.

Мета. Метою дослідження є визначення повноважень, основних характеристик та функцій основних суб'єктів управління на рівні центральних органів виконавчої влади, які розглядаються як важливі елементи

інституціонального механізму державного управління у сфері захисту прав споживачів.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що роль суб'єктів управління відрізняється характером державно-управлінського впливу та системою об'єктів такого впливу. Основним елементом інституціонального механізму державного управління захистом прав споживачів є Кабінет Міністрів України (далі – КМУ). Відповідно до ст. 113 (частини 1) Конституції України, «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади». При цьому він здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи, координуючи та контролюючи діяльність цих органів [7].

Однією з найважливіших функцій, яку відіграє КМУ в процесі захисту прав споживачів в Україні, слід визнати його нормотворчу функцію. Якщо сфокусовано розглядати саме участь Уряду в процесі захисту прав споживачів у сфері роздрібної торгівлі, то слід навести відповідні положення Закону України «Про захист прав споживачів», які безпосередньо передбачають право КМУ визначати, встановлювати чи затверджувати:

1) порядок відбору в господарських суб'єктів сфери торгівлі, громадського харчування та сфери послуг зразків товарів, сировини, матеріалів тощо (ст. 5);

2) порядок проведення контрольних перевірок правильності розрахунків із споживачами за надані послуги та реалізовані товари (ст. 5);

3) порядок накладення на господарських суб'єктів сфер торгівлі та громадського харчування стягнень, передбачених ст. 23 Закону (ст. 5);

4) порядок та умови страхування службової особи державного органу у справах захисту прав споживачів (ст. 10);

5) переліки сезонних товарів, гарантійні терміни за якими обчислюються з початку відповідного сезону (ст. 13);

6) перелік товарів для обмінного фонду (ст. 14);

7) перелік товарів, що не підлягають обміну (поверненню) на підставах, визначених Законом (ст. 20);

8) правила торговельного, побутового та інших видів обслуговування (виконання робіт, надання послуг) та ін. [8].

Наведений перелік компетенцій КМУ у сфері захисту прав споживачів очевидно не слід розглядати як вичерпний. Профільний Закон визначає лише найголовніші серед них.

Суттєвим внеском Уряду до захисту прав споживачів є також розроблення та прийняття загальнонаціональних цільових програм із захисту прав споживачів. Серед подібних програм треба відзначити Державну цільову програму захисту прав споживачів на 2008–2011 рр., прийняту КМУ у 2008 р. На значно вищий якісний рівень виводить роботу органів виконавчої влади Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів [9]. Концепцію передбачено реалізувати протягом 2013–2015 рр. Згідно з її основними положеннями, державну політику у сфері захисту прав споживачів передбачається реалізувати шляхом: адаптації законодавства в зазначеній сфері відповідно до норм ЄС; координації діяльності органів виконавчої влади щодо захисту прав споживачів; гармонізації національних стандартів до міжнародних стандартів IEC або ISO (щодо процедури проведення експертизи продукції на споживчі властивості); удосконалення законодавства з питань державного ринкового нагляду та державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів; удосконалення системи обміну інформацією про виявлену небезпечну продукцію та продукцію неналежної якості між органами державної влади з метою належного виконання контрольних (наглядових) функцій у сфері захисту прав споживачів; підвищення рівня правової обізнаності та поінформованості споживачів про їхні законні права; запровадження просвітницьких заходів та освітніх програм з питань захисту прав споживачів та видання навчальних посібників; створення належних умов для співпраці та взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій споживачів;

удосконалення процедури розгляду скарг у сфері захисту прав споживачів та ін. [9].

Важливу роль у регулюванні процесів споживання та захисту прав споживачів відіграють розроблені та схвалені КМУ такі стратегічні довгострокові програми, як Концепція розвитку внутрішньої торгівлі України, Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 р., Державна цільова програма розвитку українського села до 2015 р., Державна цільова економічна програма розвитку поштового зв'язку на 2009–2013 рр. та ін. Так, Концепція розвитку внутрішньої торгівлі висвітлює економічні й організаційні передумови для розвитку інфраструктури торгівлі та передбачає посилення ролі держави в регулюванні торговельної діяльності. Концепція розвитку внутрішньої торгівлі України є складовою частиною державної політики вдосконалення споживчого ринку.

Необхідно також звернути увагу на велике значення функціонування дорадчих органів при КМУ. Зазначимо, що координаційні функції реалізації споживчої політики органами виконавчої державної влади в Україні мав виконувати створений при Уряді міжвідомчий дорадчий орган – Національна координаційна рада з питань захисту прав споживачів при КМУ. Цей орган було створено згідно з Постановою КМУ від 28 березня 2007 р. № 555 «Питання Координаційної ради з питань захисту прав споживачів» [10]. Рада стала правонаступником трьох дорадчих органів, які увійшли до її складу: Міжвідомчої ради з питань захисту прав споживачів, Ради стандартизації та технічного регулювання та Ради з питань реклами.

Основними завданнями Національної координаційної ради з питань захисту прав споживачів при Кабінеті Міністрів України було визначено: розроблення пропозицій та рекомендацій у таких напрямках діяльності: визначення шляхів, засобів і форм реалізації стратегічних напрямів державної споживчої політики щодо захисту прав споживачів, реклами, технічного регулювання (стандартизації, метрології, підтвердження відповідності), акредитації органів з оцінки відповідності, безпеки та якості продукції та

довкілля; здійснення правових, економічних, організаційних та соціальних заходів, спрямованих на створення цивілізованих ринкових відносин із забезпеченням пріоритету прав людини у балансі інтересів влади, бізнесу та споживачів; створення конкурентного ринкового середовища та вироблення узгоджених пропозицій та рекомендацій щодо вирішення проблемних питань у сфері споживчої політики; удосконалення системи державного регулювання діяльності у сфері споживчої політики з метою досягнення міжнародних стандартів якості життя громадян; створення умов для розвитку механізму саморегулювання рекламної діяльності, формування норм і правил поведінки на рекламному ринку; підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері споживчої політики; ефективного використання бюджетних коштів, що виділяються на реалізацію державної споживчої політики; удосконалення інформаційної та освітньої діяльності у сфері споживчої політики та багато іншого.

Як бачимо, завданнями Координаційної ради було визначено вирішення надзвичайно важливих і актуальних проблем. Слід відзначити, що деякі напрями діяльності Координаційної ради характеризуються певним дублюванням завдань органів державної влади, які діють у цій сфері. Водночас Координаційна рада передбачала широке залучення представників професійних громадських організацій, керівників суб'єктів господарювання, ЗМІ, представників науки й навчальних закладів та професійної громадськості до вирішення важливих проблем [10]. Заснування цього дорадчого органу мало відіграти позитивну роль у справі дотримання прав споживачів в Україні. На користь цього свідчать його статус, високі посади та професійний рівень його членів. Зосередження повноважень в такому органі повинно було позитивно позначитися на рівні координації цієї діяльності в Україні.

Водночас слід зазначити, що конкретні результати діяльності Координаційної ради невідомі широкому громадському загалу. Це може пояснюватися або недостатньо активною її роботою, або серйозними

недоліками в організації висвітлення її роботи. До того ж, слід додати, що припинення діяльності Ради з питань реклами при КМУ шляхом її інтеграції до Координаційної ради разом із двома іншими дорадчими органами було здійснено незаконно. Діяльність Ради з питань реклами була регламентована прямою законодавчою нормою, що була закріплена в п. 3 статті 26 Закону України «Про рекламу» (з поправками до 2012 р. [11]). Тому припинення Урядом діяльності Ради з питань реклами у 2007 р. без внесень попередніх конкретних змін до вказаного Закону можна також назвати нелегітимним. Відповідну законодавчу норму було змінено кулуарно лише в 2013 р., знову ж таки, без будь-яких пояснень та громадського обговорення. Згодом Національну координаційну раду з питань захисту прав споживачів було ліквідовано Постановою КМУ № 180 від 02.06.10 «Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України» [12]. Ліквідація відбулася також без будь-яких пояснень та громадських обговорень. Економія державних коштів не може вважатися достатньо обґрунтованою причиною її ліквідації у зв'язку з тим, що її діяльність здійснювалася на громадських засадах.

Проаналізуємо більш докладно місце в управлінській системі органів центральної виконавчої влади, що беруть безпосередню участь у функціонуванні механізму державного управління захистом прав споживачів.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ. У переліку основних завдань Мінекономрозвитку України, згідно з Положенням про Мінекономрозвитку України, є такі:

1. Формування та забезпечення реалізації: державної політики економічного і соціального розвитку; державної цінової політики; державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг; державної політики у сфері технічного регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки відповідності, акредитації органів з оцінки відповідності, управління якістю);

державної політики у сфері державних закупівель, державного замовлення; державної політики у сфері державного ринкового нагляду та ін.

2. Формування державної політики: у сфері захисту прав споживачів; з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; у сфері державного матеріального резерву; у сфері інтелектуальної власності; забезпечення інституційного регулювання у цих сферах; удосконалення в межах своїх повноважень інструментів, процедур та стандартів діяльності органів виконавчої влади тощо [13].

Мінекономрозвитку України є провідним органом центральної виконавчої влади із формування державної політики у сфері захисту прав споживачів. Мінекономрозвитку України також опікується формуванням та забезпеченням реалізації державної політики економічного і соціального розвитку. Воно реалізує державну політику у сфері торгівлі та побутових послуг, формує державну політику у сфері технічного регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, акредитації органів з оцінки відповідності, управління якістю). Таким чином, саме в компетенції Мінекономрозвитку України зосереджено основні важелі державного регулювання у сфері захисту прав споживачів у сфері торгівлі.

Велике значення в регулюванні відносин у різних сферах торговельної діяльності, зокрема, стосовно захисту прав споживачів, відіграють Правила торгівлі. До них належать Правила продажу продовольчих товарів, Правила продажу непродовольчих товарів, Правила роботи дрібнороздрібної торговельної мережі, Правила торгівлі на ринках, Правила побутового обслуговування населення та інші. Провідну роль в їх розробленні та затвердженні відіграє Мінекономрозвитку України за уповноваженням КМУ. Усі названі Правила затверджені наказами органів, правонаступником яких є Мінекономрозвитку України. Правила містять імперативні норми щодо дотримання прав споживачів, визначають необхідність забезпечення об'єктивного інформування споживачів. Так, у п. 19 Правил торгівлі

відзначено: «Суб'єкт господарської діяльності в торговельному залі магазину на видному та доступному для споживачів місці повинен обладнати куточок споживача, де розміщуються: Книга відгуків та пропозицій встановленого зразка, витяги з цих Правил, адреси та номери телефонів органів, що забезпечують державний захист прав споживачів, інша необхідна інформація» [14].

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (далі – Держспоживінспекція України). Положення про Держспоживінспекцію України було затверджено Указом Президента України від 13.04.11 № 465/2011 [15]. У ньому визначено підпорядкування цього органу: «Держспоживінспекція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України» [15]. Зазначимо, що повноваження Держспоживінспекції України у порівнянні з органом, правонаступником якого вона є, дещо скорочені. Треба також відзначити, що статус та рівень Держспоживінспекції України у загальній ієрархії органів виконавчої влади певною мірою знижено. Вказані зміни, на наш погляд, відбулися з метою уникнення дублювання певних функцій Мінекономрозвитку України та Держспоживінспекції України (у тому числі у сфері захисту прав споживачів). На думку фахівців ЄС: «... в ієрархії виконавчої влади статус Держспоживстандарту було вбудовано у вертикаль підпорядкування Міністерству економіки. Зацікавленим особам, опитаним у процесі створення цього звіту, незрозуміло, які можливості має Мінекономіки для впливу на споживчу політику. Варто було б розглянути варіанти більш чіткого розподілу функцій, а особливо підвищення спроможності Уряду щодо захисту прав споживачів, можливо, розділивши функції ринкового нагляду та захисту прав споживачів між двома окремими органами, а також створивши підрозділ споживчої політики в структурі Міністерства економіки» [16, с. 5]. Таким

чином, вказану проблему було б частково вирішено шляхом певного підпорядкування Держспоживінспекції України Мінекономрозвитку України.

Указом Президента України визначено такі завдання Держспоживінспекції України: державний контроль за дотриманням законодавства про захист прав споживачів і рекламу в цій сфері; державний ринковий нагляд; державний нагляд за дотриманням технічних регламентів, стандартів, норм і правил [15]. Держспоживінспекція України відповідно до цих завдань виконує такі функції:

1) здійснює державний контроль за дотриманням законодавства про захист прав споживачів;

2) здійснює у межах своєї компетенції контроль за дотриманням законодавства про рекламу;

3) здійснює державний ринковий нагляд у межах сфери своєї відповідальності;

4) здійснює у межах своєї компетенції державний нагляд за дотриманням технічних регламентів, стандартів, норм і правил;

5) здійснює в межах своєї компетенції заходи з виробництва та розповсюдження соціальної реклами;

6) забезпечує міжнародне співробітництво у межах своїх повноважень, бере участь у роботі відповідних міжнародних організацій;

7) бере участь у підготовці міжнародних договорів України, готує пропозиції щодо укладення таких договорів, у межах своєї компетенції укладає міжнародні договори України та забезпечує виконання зобов'язань України за міжнародними договорами з питань, що належать до відання Держспоживінспекції України, та ін. [15].

Держспоживінспекція України для виконання покладених на неї завдань наділена широкими повноваженнями. Найважливішими її повноваженнями і такими, що сприяють захисту прав споживачів у сфері торгівлі, є: а) перевірка у суб'єктів господарювання в сфері торгівлі якості продукції, дотримання обов'язкових вимог щодо безпеки продукції, а також дотримання правил

торгівлі та надання послуг; б) відбір у суб'єктів господарювання в сфері торгівлі зразків товарів, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектувальних виробів для проведення перевірки їхньої якості на місці або незалежної експертизи у відповідних лабораторіях та інших установах, акредитованих на право проведення таких робіт згідно із законодавством; в) одержання безоплатно від суб'єктів господарювання в сфері торгівлі, що перевіряються, копій необхідних документів, які характеризують якість продукції, сировини, матеріалів, комплектувальних виробів; г) проведення контрольних перевірок правильності здійснення розрахунків зі споживачами; д) надання суб'єктам господарювання обов'язкових до виконання приписів щодо припинення порушень прав споживачів та ін. [15].

Держспоживінспекція України має досить розгалужену структуру. Вона здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи в усіх областях України та у Києві. Важливим пунктом Положення про Держспоживінспекцію України є норма, згідно з якою в процесі виконання покладених на неї завдань Держспоживінспекція України взаємодіє в установленому порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними органами та службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також із підприємствами, установами, організаціями, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців. Ця норма продовжує загальнодержавну позицію, проголошену в Конституції України, про залучення до процесу захисту прав споживачів громадських організацій.

Досить помітну роль у захисті прав споживачів відіграє Державна санітарно-епідеміологічна служба Міністерства охорони здоров'я України, яка функціонує відповідно до Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні, затвердженого Постановою КМУ від 22.06.99 № 1109. Зокрема, у Положенні зазначено: «Інституційні акти, видані головним державним санітарним лікарем України в межах його компетенції, є

обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності, посадовими особами та громадянами» [17]. Серед інших органів центральної виконавчої влади, що безпосередньо впливають на процес захисту прав споживачів, слід відзначити: Державну фіскальну службу України (правонаступниця Державної податкової адміністрації та Міністерства доходів і зборів України), Державну інспекцію України з контролю за цінами, Міністерство інфраструктури України, Антимонопольний Комітет України, Міністерство аграрної політики України, Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України та ін. Особливості управлінського впливу цих суб'єктів потребують більш докладного аналізу.

Висновки.

1. Результати аналізу функціонування органів центральної влади в системі інституціонального механізму державного управління захистом прав споживачів свідчать про те, що захист прав споживачів значною мірою ґрунтується на інституціональних засадах. Здебільшого це формальні інститути, що виконують контрольні-наглядові функції та використовують методи та інструменти діяльності через нормативно-правові, організаційно-розпорядчі та контрольні-наглядові управлінські рішення.

2. Основними суб'єктами державного управління захистом прав споживачів в Україні на рівні органів центральної виконавчої влади сьогодні є Кабінет Міністрів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів. Велику роль у вказаному механізмі також відіграють Державна фіскальна служба України, Державна інспекція України з контролю за цінами, Міністерство інфраструктури України, Антимонопольний комітет України, Міністерство аграрної політики України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України та ін.

3. Повноваження, функції та місце суб'єктів у ієрархічній системі державного управління захистом прав споживачів можна визначити як такі, що

постійно змінюються внаслідок змін усередині системи суб'єктів, перерозподілу певних повноважень між елементами інституціонального механізму державного управління. Більшість змін в останні роки сприяла підвищенню ефективності держуправління захистом прав споживачів у цілому.

Подальше вивчення, аналіз і осмислення інституціонального механізму державного управління захистом прав споживачів є передумовою успішного функціонування та розвитку нормативно-правового та соціального механізмів державного управління захистом прав споживачів. Подальший науковий пошук автора буде зосереджений на обґрунтуванні гіпотези про необхідність формування інтегрованого механізму державного управління захистом прав споживачів.

Література.

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : [учебное пособие] / Г. В. Атаманчук. – М. : ОАО «НПО "Экономика"», 2000. – 302 с.
2. Бакуменко В. Д. Державне управління: основи теорії, історія і практика : [навч. пос.] / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Їжа // За заг. ред. Надолішнього П. І., Бакуменка В. Д. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
3. Глазунова Н. И. Система государственного управления : [учеб. для вузов] / Н. И. Глазунова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 551 с.
4. Малиновський В. Я. Державне управління : [навч. пос.] / В. Я. Малиновський. – [вид. 2-е, доп. та перероб.]. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.
5. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління / О. В. Радченко // Держава та регіони. Наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 3. – С. 64– 69.
6. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління / О. В. Федорчак // Демократичне врядування. – 2008. – № 1. – Електрон. наукове фахове видання. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-... Fedorchak.pdf>.

7. Конституція (Основний Закон) України від 26 червня 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Закон України «Про захист прав споживачів» № 3161-IV (3161-15) від 01.12.05 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР).– 2006. – № 7. – Ст. 84.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 777-р від 5 червня 2013 року «Про схвалення Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/777-2013-%D1%80>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.07 р. № 555 «Питання Координаційної ради з питань захисту прав споживачів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/=555-2007-%EF.
11. Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2010 р. № 180 «Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/397-2010-%D0%BF>.
13. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/2011>.
14. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 185 від 11.07.03 р. «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03>.
15. Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів / Затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 465/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/465/2011>.

16. Захист прав споживачів у Європейському Союзі та Україні. Аналітичний звіт // Спільний проект Європейського Союзу та Програми розвитку ООН, 2007. – 36 с.

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 1999 р. № 1109 «Про затвердження Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>.